

Egy ország, egy nép, egy város, vagy bármely kisebb település, ha elfelejti múltját, elveszett a jövőnek is. Ezért idézzük vendéglátóink városának hajdanvolt emlékeit.

Aiskolcz, Borsod vármegyében, nagy és népes szabadalmos koronai város, Pesthez 18, Debreczenhez 10, Kassához 10¼ mfdnyi távolságra a diósgyőri völgynek keleti szélén. Vidéke kies, levegője egészséges. Maga a város a Tetemvár és Avashegy közt fekszik, északról s délről szelektől védve, nyugotról a diósgyőri völgynek, keletről a Sajónak szabad sík tér nyílik. Határkiterjedése 13,000 hold körül terjed, melyből 3227 h. szántóföld, 2349 h. rét, 3033 h. legelő, 2040 h. szőlő, 675 h. belső telek, 861 hold használaton kívüli, mihez számítandók még az utczák, utak, folyók stb. Szántóföldei általában első osztálybeliek, s József császár alatt tett vizsgálat szerint legszebb, legsikeresebb buzát termik egész országban, mit ugyan ma már a bánátiak és bácskaiak nehezen engednek meg. Az emelkedett és hegyes részeken azonban jó bortermő szőlőhegyeken kívül sovány homokos részek is találatnak. E borok jóságára különösen hatnak a jó száraz pinczék. A határon és városon keresztül folyik a Szinva és Pecze patak. Mindenik több malmokat hajt, különösen a Szinva malmai a város közepén jelesek. A város Ó és Uj részből áll, de egybefügg vele az avasi hegy alatt fekvő Mindszent helység is. A város főbb utczái, kivált az új részen tágasok és rendesek, nagyobb részt ki is vannak kövezve, s éjelenként több lámpák által világíttatnak; ellenben az ó részen szűkek, rendetlenek; e felett sárosak, különösen a minoriták zárdája körül, hol a Pecze folyása az utczát több helyt egészen elmosta, gyakran kocsival járhatlanok is. Az udvarok a város belső részeiben szűkek a házak a szélsőbb részeken többnyire nádasok, ellenben az új részen s a város főbb utczáin, kivált pedig a piacutczán és környékén derék cserepes és emletes épületeket is láthatni.

Különös ékességére fog szolgálni a városnak a most épülő magyar-színház, mellynek alapját István nádor tette le 1847. sept. 3-án körutazása alkalmával. E város a megyének székhelye, egyszersmind Borsod, Abauj alsó része, Torna, Gömör, Zemplén vármegyéknek közép pontja lévén, meglehetősen élénkséget mutat. Lakosok száma 29,612, u. m. 5213 rom. katolikus, 164 görög katolikus, 18,062 reformatus, 1351 evangélikus, 478 óhitű görög, 3944 zsidó, ebből Mindszentre esik 521 romai kath., 76 görög

Borsod–Abaúj–Zemplén Vármegye címere
 kath., 29 ágostai, 14 óhitű, 82 zsidó. – Uralkodó nyelv a tős-gyökeres magyar, azonban kevés számmal németek és tótok is találatnak.

A nép foglalatossága föld-kert művelés, fuvarozás, kereskedés, főkép a szőlőművelés; kézművesek következő számmal találatnak: magyar-szabó 55, legény 24, inas 37, német-szabó 41, legény 75, inas 30, tímár 150, (ebből azonban mesterségöket 70-en követik), legény 25, inas 13, asztalos 37, legény 24, inas 60; kötélgyártó 11, legény 10, inas 3, gombkötő 7, legény 1; szűrszabó 35, legény 17, inas 11; gubás 74, legény 25, inas 24; szűcs 37, legény 16, inas 6; hentes 24, legény 11, inas 2; szappanos 4; csizmadia 250, s minden kézművességeknek helyben vannak

czéheik; ezenkívül a különféle mesterséget űzők és kontárok száma összesen 1213-ra megyen. A nők különösen jó kenyérsütők. Van egy keményítő s burnótgyár, a kőedénygyár azonban jelenleg nem dolgozik. Van két piac, u. m. főpiac, hol a hetivásárok esnek, és gabona piac s ezt számos kereskedő boltok ékesítik, s köztök van 2 gyógyszerház is; a tetemvári piacon fa árultatik. Hetenkint kétszer esik hetivásár, melly kivált gabonára nézve nevezetes.

1829-ben a tanodának eddig volt „gymnasium” neve királyi jóváhagyás mellett „lyceumra” változott. Az egyházon kívül, melly fenállása óta gondosan ápolá ez intézetet; fő pártfogói voltak az oskolának egyebek felett a Négyesy, Szepessy és Dóry családok dicső emlékü ősei, ujabban Vay Ábrahám, mint az egyház és lyceum főgondnoka. Mintegy 3300 darab könyvből álló közkönyvtára, mellyet az egyház régibb könyvtárának 1706-ban lett megégése után, időről időre gyűjtögetett, majd leginkább megnövekedék a b. e. Óvári Fodor Miklósnak 1823-ban végrendeletileg adott 600, s 1846-ban Losonczy Józsefnek 230 darabból álló gyűjteményével. Tőkéje e könyvtárnak mintegy 2500 vfrt, mellynek nagy részét 1700 vfrtot Óvári Fodor Miklós végintézetileg adta. Ennek kamataiból, valamint az évenként az oskolába újonnan bevett vidéki tanulók beiktatásakor egyszer mindenkorra fizettetni szokott 1 vfrtnyi díjból, s a bölcsészeti pályára lépők 2 vfrtnyi törvény aláírási díjából, végre az egyház segedelmezéséből fedeztetnek nem csak az évenként történni szokott, s a jövedelem (mintegy 320 vft.) csekélységénél fogva csak kevésre szorítkozható könyvszerzési költsé-

gek, hanem a természettani műszertár kiadásai is. Mintegy 450 magyar, többnyire szépirodalmi tárgyú munkákból álló könyvtára a tanulók ugynevezett „olvasó társulatának,” mely e társulat keletkezése óta a benne résztvenni akarók által minden évben fizettetni szokott 1 pfrt. részvétdíjből fedezi könyvszerzési kiadásait.

A Növelő intézet. Alapított 1844-ben gr. Vay Ábrahám és más lelkes jöltevők közalapítványaik nyomán, Óvári Fodor Miklós 5000 vfrt k. alapítványa is ez intézet javára fordítottván; megnyílt 1846. sept. 1-én, első tanító lévén benne Karacs Teréz. Tanítatik itt 3 éves folyamban vallás és erkölcstan, magyar és német nyelvtan, szónoklat, írás és fogalmazás, számvetés, föld és állodalom-rajz, természettan, természet és történetrajz, egészségtan, háztartás tudomány, illendő

viselet, éneklés, női varrás és hímzés, a főtanítónő és két segéde által (1847-ben) 79 növendéknek.

Közhasznú intézetek közt főhelyen áll a miskolczi takarékpénztár, melynek forgalma 1847-ben 398,401 frt. 37 kr. volt, továbbá a tiszamelléki költsönös tűzármentő társulat, mely Abauj, Borsod, Gömör és Torna megyékre kiterjed. – A társulatok közt fog helyet egy nemzeti és egy polgári casino, a több kereskedelmi s gyári társulatokat nem említve. A nőegylet hivatása különféle jótékony czélokra közrehatni, jövedelmeit tagok részvényeiből, adományozásokból s általa rendezett bálókából veszi. – A megyei rabdolgoztató intézet, melyben a rabok különösen épületfa készíttéssel foglalkoznak.

Csak 42 év hja az ezer esztendőnek, mióta a magyar nemzet e szép hazát elfoglalá. – Miskolcz nevezete ezen idővel egykoru; a mint ez hazai legrégebb történetírónk az 1173-ban uralkodásra lépett III-dik Béla névtelen jegyzőjének munkájából – mit a magyaroknak Ázsiából e honba lett kijöveteléről irt – kitetszik. Midőn t. i. Árpád vezér seregével a Sajón ott, hol a Szinva beleszakad, általjött, s egész a Tiszáig lenyult táborával, egy hónapig mulatván e vidéken, Bunger vezérnek ajándékozta e földet.

Miskolcz történetét 3 időszakra lehet osztani. – Az 1-ső időszak tart a magyarok megtelepedésétől egész 1703-ig, mikor Miskolcz magának a város lakosainak minden uradalmi jövedelmekkel együtt zálogba adatott. A 2-dik időszak tart 1703-tól az 1755-ben költ Grasalkovich féle szerződésig. – A 3-dik pedig a nevezett szerződéstől a jelen időig.

Miskolcz a hazának csaknem minden

szerecsétlenségeiben osztozott. 1241-ben IV-dik Béla király alatt az ide nem messze lévő Muhi pusztán (hol később a már elpusztult Muhi nevű város építetett), a tatárokkal történt szerecséttlen ütközet után egészen elpusztított, lakosai a diósgyőri erdőbe menekültek, s csak akkor jöttek elő rejtekhelyeikről, midőn a vad tatárok e felégetett, felprédált honból már kitakarodtak. Később a Mátyás király által legyőzött cseh rablók pusztításainak, az 1526-diki mohácsi veszedelem után pedig a királyi szék felett versengett I-ső Ferdinand és Zápolya János csatázásainak sulyát Miskolcz nem kis részben érezte.

1560-ban Miskolczon s a körültefekvő helységekben iszonyu nagy jég, s kőeső esett, mely nemcsak a reménylett termést, hanem a házakat is elpusztította. – A levegőből ekkor lehullott emberfőnyi nagyságú kövek közül egy darab az akkor uralkodott I-ső Ferdinand királynak küldetett.

Az 1586-iki jegyzőkönyv így szól: Zabari Demeter főbiróságában olly nagy drágaságot eresztett ránk ő felsége, hogy a buzának mérték szapuját (szapu 2 vékát tesz) adták 2 frtért, azonfelül olly nagy éhség volt, hogy az emberek a megdöglött barmokat megnyuzták s megették, sokan füvet ettenek, végre ezen drágaságban illyen dolog is történt, hogy az ember az ő gyermekét megölte s eltemette, mire az éhség vitte.

1596-ban elfoglalván a Törökök (Borsod vgyéhez tartozott, s még 1717-ben is gyűlése helyül szolgált történeti nevezetességű) egri várat, s magokat ott megfészkelvén, még azon évben Miskolczot egészen elpusztították. Az erdőbe me-

nekült lakosok visszatértökkel, a mennyire lehetett helyrehozták ugyan a várost, de ezután is majd száz évig sajnargatták borzasztó módra a törökök, mindaddig, míg I-ső Leopold király alatt a már Bécsset is 300 ezernyi sereggel ostromlott Karamustafa nagy vezér onnan, a segítségül jött vitéz Szobieszky János lengyel király, a szász, bajor választó, s más német fejedelmek hadai, s a magyar seregek által 1693-ban el nem veretett, s ezen győzelem folytán 1686-ban szeptemb. 2-kán Buda várából, s később az egész országból ki nem űzettek.

1682-ben a törökjárás miatt igen nagy inségben volt az egész város; biránkat, predikátorainkat, deákinkat szekekre rakatván, a táborra gyalázatosan hurzolták, onnan is nagy kedvkereséssel szabadultak; itthon városunkban néhány hites embereinket erősen megköztöztvén, ló mellett pórázon egész éjjel hurzolták, kínozták, melly nyomorúságtól istenjövöltából oltamazza a következendő birákat.

1685-ben a török császár vetett Miskolc városára 1000 kila búzát vagy lisztet, hogy Budára szolgáltatassanak, mellyet sok költséggel, fáradsággal megszerzettek; ekkor olly nagy drágaság volt, hogy 4 forinton felül is járt a búza, még csak kaphattak, - sokan a nagy drágaságban éhen haltak; - jó, magabiró emberek ebet, macskát a nagy éhségben megettenek, a pogányságnak rettenetes nagy szorongattatása miatt, mivel az esztendő rendes buzabeli adón felül 1200 kila búzát és 200 kila zabot e mostani nagy szükségben hirtelen meg nem adhatván, az egri tömlőcből szakadatlanok voltak hiteseink, egyik a másikat váltván, némelylek pedig jámbor szolgálatjokat életke elfogyásával pecsételték be.

1687-ben nov. 11-én Isten ő szent felsége majd minden emberi reménység fellett városunknak az elmúlt évi főbiráját Török István uramat az egri tömlőcből,

ellenségéből támasztván gyámolt, szabadította ki.

De nemcsak a törökök, hanem az azokkal szövetkezett, s I-ső Leopold uralkodása alatt fellázadt kurucok, de a királyi seregek is – népnyelvén labancok – nem kis mértékben adóztatták Miskolcot.

1685-ben egy Murányi nevű hadnagy beütvén a városba, az elmúlt évben fölkért pénznek megvétele végett a várost feldulta, szolgabíró uramat esküdtjeivel s néhány tanácsbeliekkal együtt megfogván, rúttul megvervén, illetlenül szidalmazván, elvitték őket; mindaddig odatartván, meddig az adósságot utánnok vitték, mellyért fizettünk nekik nyargalót többet harmadfélszáz forintnál, azonkívül a sok rettenetes kár a szegénységben.

1672-ben jul. 30-án a város majd nagyobb része földig égett, a Czikó utca egyik része a derék utca a város végéig, a Szirmai utca egészen, mellynek szeretlen égése miatt kised gyermekek, szoposok és élemedett emberek is betegesek évén, utczákon megégtek, s a lakosoknak is többnyire minden javok.

1679-ben nagy pestis uralkodott Miskolcon.

1691-ben majus 23-kán a rendkívülvaló esők, égszakadások miatt a Szinva és Pecze vize megáradván rettenetes nagy zugással házaknak, malmoknak, hidaknak rontásával éjjel 10-12 óráig annyira rontotta szegény pusza városunkat, hogy a Toronyalja és Papszer utczákon kívül az egész városban kevés ház maradt, melly az árviztől meg nem tölt volna, javainkat elhordotta, marháinkat megölte, a lakosok közül is sokan a vízbe haltak. A felső hegyeken levő szőlőhegyeinket a rettenetes zápor és köeső annyira elrontotta, hogy a földet is elmosta.

1703-ban I-ső Leopold király Miskolcot 25 évre minden uradalmi jövedelemmel együtt az 1715-ik

évi 104-dik törv. cikkbe is beigtattott 41,000 frtért magának a városnak elzálogosította. A jegyzőkönyv szerint ez évben „kerítettett be a város tövissel a kuruczok ujabb feltámadásának alkalmosságával,” kiktől a város a következő években is sokat szenvedett.

1813-ban ujjlag folyamadott a nemesség s nagy summának ajánlása mellett kérte magát a bizonytalanságból s ezen ingtag helyzetből kivéetni, de kedvező válasz helyett a kir. fiscus által perbe fogatott, mellynek czélja nem csak a kiváltás, hanem a nemességnek földesuri terhek alá vetése: még pedig a város a mennyiben nem urbéri, hanem majorsági telkekből áll, nem az urbéri törvény, hanem szabad tetszés és önkény szerint való robotozásra s adózásra szorítás volt.

A mint a királyi városság iránti akaratát a nemesség kinyilatkozta, a per ideiglenesen ő felsége által 1830-ban felfüggesztetett, s jó darabig hallgatásban volt ez ügy, míg a meghatalmazott testület nem folyamadott, ekkor ő felsége által elsőben m. n. lónyai Lónyay János kir. tanácsos, ki is miután a buda-pesti árviz károsultak ügyében megbízás által akadályozva lón, helyébe kir. tanácsos m. szilasi és pilisi Szilasy József ő nagysága azon utasítással, hogy a ládházi rész jószágát minden feltétel nélkül elvevén, Miskolc az uradalmi jövedelmek száztól ötös kamattőkétének lefizetése mellett kir. várossá emeltessék, királyi biztosnak kinevezte. Ki is 1841-ik évben Miskolcra megérkezvén munkálkodását megkezdte. – Azonban a munkálat még 1848-dik évre sem fejeztetvén be, a martiusi nagy események a királyi várossá lételt szükségtelessé sőt lehetetlenné tették; miután Miskolc nemzeti képviselével a nagyobb városok sorába számíttatván, külön két képviselő választására képesített.

Fényes Elek: Magyarország
geographiai szótára, 1851
(szerkesztett változat)

